

Vývoj sociální pedagogiky a její postavení v současné společnosti

Ondřej Kukučka, DiS.

**Bakalářská práce
2008**

**Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií**

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ondřej KUKUČKA, DiS.

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Vývoj sociální pedagogiky a její postavení
v současné společnosti

Zásady pro vypracování:

1. Zpracování teoretické části

A. Pojmový aparát

B. Historický vývoj sociální pedagogiky

C. Současné postavení sociální pedagogiky

2. Praktická část

A. Popis a metodologie výzkumného problému

B. Zpracování výsledků výzkumu

3. Aplikace výzkumu v praxi

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KRAUS, B. a kol. ČLOVĚK – PROSTŘEDÍ -- VÝCHOVA, k otázkám sociální pedagogiky.

Brno : Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

CHUDÝ, Š. Typológia riešení výchovných situácií. Zlín : UTB, 2006. ISBN 80-7318-403-6.

CHUDÝ, Š. – ŠVEC, V. Pedagogika v teorii a praxi. Zlín: UTB, 2004. ISBN 80-7318-192-4.

PRŮCHA, J. Přehled pedagogiky. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7178-944-5.

JŮVA, V. Stručné dějiny pedagogiky . 3. rozš. vyd. Brno : Paido, 1995. 65 s. (Edice pedagogické literatury). ISBN 80-85931-07-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Martina Růžičková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

7. ledna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

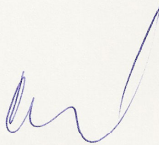
30. května 2008

Ve Zlíně dne 7. ledna 2008

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Jarmila Celá
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Svou práci jsem rozčlenil do 8. kapitol. Teoretická část obsahuje 6. kapitol a praktická 2 – výzkum. Práce je zaměřena na obecný popis sociální pedagogiky a její postavení v současné společnosti. V první kapitole se sociální pedagogikou zabývám všeobecně. V další kapitole jsem se zaměřil na samotnou historii pedagogiky. Z historie pedagogiky přecházím do samotné sociální pedagogiky, která vzniká daleko později a dále pak navazuje na současnou pedagogiku a sociální pedagogiku. Sociální pedagogiku popisuji jako samostatný vědní obor, který má postavení mezi ostatními vědami a vychází z jejich koncepce. V 4. a 5. kapitole se zabývám profesí sociálního pedagoga a problémy současnosti, kterými se tato profese zabývá a následně je i řeší. V 6. kapitole mám své zamyšlení nad praktickým využitím sociální pedagogiky. Ve svém výzkumu, který mám popsán v bodech 7. a 8. jsem chtěl dokázat, že je tento obor platný v současné společnosti a je žádaný jak na trhu práce v zařízeních se sociálním zaměřením.

Klíčová slova: Sociální pedagogika, profese, historie, vědní obor, výzkum, kapitola.

Abstract

My work, I divided into 8. chapters. The theoretical part contains 6. chapters and practical 2-Research. The work is focused on a general description of social pedagogy and its role contemporary society. In the first chapter is concerned with social pedagogy generally. In the next chapter I was very focused on the history of pedagogy. The history of pedagogy I come to the social pedagogy, which creates a much later and then followed the current education and social pedagogy. Social pedagogy describe as a separate science, which has the status of the other sciences and is based on the concept. In Chapter 4. and 5. deal with professional teacher and social problems currently, which is engaged in the profession and consequently is well settled. In 6. Chapter I have their reflection on the practical use of social pedagogy. In its research, which I have described in paragraphs 7. and 8. I wanted to prove that this is valid in the field of contemporary society and how demand in the labour market institutions in the social focus.

Keywords: Social education, profession, history, science, research, Chapter.

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat za vedení mé bakalářské práce paní Mgr. Martině Růžičkové.

Velký dík patří také rodině, která mě dala veškerou podporu a vytvořila podmínky pro zpracování mé bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	10
1.1 OBSAH SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	10
1.2 PRAKTICKÁ A TEORETICKÁ SLOŽKA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	11
2 HISTORIE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	13
2.1 DĚJINY PEDAGOGIKY	13
2.2.1 Česká pedagogika 18 - 20. století.....	14
2.2 DĚJINY PEDAGOGICKÝCH TEORIÍ	15
2.3 DĚJINY SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	17
2.3.1 Názory na sociální pedagogiku českých a polských autorů	19
3 POSTAVENÍ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY V SYSTÉMU VĚD	20
4 SOCIÁLNÍ PEDAGOG	22
4.1 POJETÍ PŘÍPRAVY SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA A MOŽNOSTI UPLATNĚNÍ	23
4.1.2 Možnosti uplatnění v profesi sociálního pedagoga.....	23
5 AKTUÁLNÍ PROBLÉMY V SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	25
5.1 VÝCHOVA	25
5.2 RODINA	26
5.3 NÁHRADNÍ RODINNÁ VÝCHOVA.....	26
5.4 DROGOVÉ ZÁVISLOSTI.....	27
5.4.1 Možnosti sociální pedagogiky při řešení drogové závislosti.....	28
6 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V PRAXI	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
7 VÝZKUM NA TÉMA UPLATNĚNÍ ABSOLVENTU SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY A PŘÍBUZNÝCH OBORU V ZAŘÍZENÍCH POSKYTUJÍCÍCH SOCIÁLNÍ SLUŽBY	32
8 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	33
8.1 ZNÁMOST SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	33
8.2 PŘEDNOST PŘI PŘIJÍMÁNÍ ABSOLVENTŮ DO PRACOVNÍHO PROCESU PODLE VZDĚLÁNÍ	34
8.3 DOSAŽENÝ STUPEŇ VZDĚLÁNÍ.....	36
8.4 POČET ABSOLVENTŮ PRACUJÍCÍCH VE ZKOUMANÝCH ZAŘÍZENÍCH	37
8.6 SPOKOJENOST S PRACOVNÍM VÝKONEM ABSOLVENTA.....	39
8.7 PŘIJÍMÁNÍ ABSOLVENTŮ DO PRACOVNÍHO POMĚRU	40
8.8 PRAKTICKÁ SPOLUPRÁCE S JEDNOTLIVÝMI STUDENTY PŘI STUDIU.....	41
ZÁVĚR	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	43

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	45
SEZNAM OBRÁZKŮ	46
SEZNAM TABULEK.....	47
SEZNAM PŘÍLOH.....	48

ÚVOD

V současnosti můžeme sociální pedagogiku chápat jako nový obor, který nachází uplatnění v celé řadě odvětví lidské činnosti. Tak jako jiné obory má svou historii a vývoj. Sociální pedagogika neexistuje jako obor sama o sobě ale má vztah také k ostatním vědám a je s nimi úzce spjata a vychází z nich. Všeobecně můžeme sociální pedagogiku charakterizovat jako obor, který vychází jak z teoretických tak praktických poznatků. V samotné historii tohoto oboru se můžeme zamyslet na vývojem vědění a učení obecně jako takového a můžeme se propracovat až po vyspělé současnosti ve které již sociální pedagogika existuje jako samostatný plnohodnotný obor. Tento obor netvoří pouze knihy a teorie ale také lidé, kteří využívají teoretických poznatků v samotné realitě. Samotní sociální pedagogové patří mezi náročná povolání, která jsou ohrožena celou řadou negativ a problémů. Jako obor je ale pro současný svět nepostradatelná, má a bude mít přínos do budoucna. Když se rozhlédneme po dnešním světě plném vymožeností a novinek vidíme obrovský pokrok lidstva ale nesmíme zapomenout také na skutečnosti, které tak pozitivní nejsou. Těmito skutečnostmi se může ale někdy také musí sociální pedagogika zabývat. V tomto vidím její poslání. V této práci se zabývám všemi aspekty, které pedagogiku ovlivňují a také vytváří.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY

V této kapitole bych chtěl popsat sociální pedagogiku jako vědecký obor, který nachází uplatnění v současné době. Jak ji lze konkrétně popsat?

V českém prostředí se s termínem „sociální pedagogika“ setkáváme dosud v různých významech – to proto, že příslušná oblast je u nás ve stadiu rozvoje. Sociální pedagogika je ve své praktické a teoretické podobě důležitým oborem naší doby, neboť se zabývá takovými jevy v současné společnosti, které v ní působí negativně, resp. ji ohrožují. Sociální pedagogika vznikla již v předminulém století v Německu, odtud se také rozšířil její název „*Sozialpädagogik*“. V původním pojetí se sociální pedagogika chápala jako praktická opatření pro výchovu mládeže, která je zpustlá, mravně narušená, dopouštějící se kriminality apod. Sociální pedagogiku můžeme také vymezit jako odvětví pedagogiky zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Je rovněž zaměřena na výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi, na skupiny mládeže ohrožené drogami, na jedince propuštěné z vazby aj. (PRŮCHA, 2000, s.87-88).

1.1 Obsah sociální pedagogiky

Sociální pedagogika obsahuje dvě dimenze. Dimenzi sociální a pedagogickou.

Sociální dimenze je dána sociálním rámcem společenských podmínek a situací v dané kultuře a společnosti. Společnost vytváří určité podmínky a okolnosti, které v kontextu komplikují optimalizaci socializace jedince a skupiny nebo celých sociálních subkultur. Sociální pedagogika počítá s jednotlivými aspekty a hledá východiska a řešení pro optimalizaci rozvoje osobnosti daného jedince. V poslední době je s nárůstem různých technologií proces socializace v neustálém tempu a změnách. Sociální pedagogika si všímá těchto změn a pokouší se o optimalizaci procesu výchovy. **Pedagogická dimenze** si klade za cíl najít řešení přizpůsobením se těmto podmínkám a minimalizuje rozpory v daných podmínkách. Sociální pedagogika vstupuje do vod socializace a interakce v procese výchovy a vzdělávání, v procese organizování podmínek a vytváření výchovných postupů, kde klasický model výchovného procesu nebyl účinný. Předmětem je rozvoj kreativity se zaměřením na sociální oblast – sociální kreativita, aktivizace vychovávaného v kontextu změn probíhajících ve společnosti. Součástí je také snaha o kultivaci jedince ve

vzájemném vztahu Já – prostředí. Při spojení těchto dvou dimenzí, které vychází z klasické pedagogiky dosáhneme konkretizace obsahu sociální pedagogiky jako vědy. Objektem výchovy je sociální skupina tedy komunita, minorita, profesní. Cílem této výchovy je orientace na vcítění se a na altruistické chování a vzájemnou pomoc založenou na principech humanizace a demokracie.(CHUDY, SVEC, 2004, s.12-13.).

1.2 Praktická a teoretická složka sociální pedagogiky

Praktická realizace sociální pedagogiky je představována především činností vychovatelů v zařízeních ústavní a ochranné výchovy, v dětských domovech, azylových domech. Jsou to instituce vychovávající jednak opuštěné děti, jednak děti a mládež s výchovnými problémy ve věku 3 – 18 let: U některých těchto zařízeních jsou zřízeny i školy. Jak je z těchto údajů patrné, počet subjektů začleněných v zařízeních, v nichž se prakticky realizuje sociálně pedagogická činnost je poměrně velký. K tomu je nutno přičlenit ještě činnost sociálních kurátorů a jiných pracovníků státní správy, při okresních a obvodních úřadech pečujících o sociálně právní ochranu dětí a mládeže, činnost organizací zaměřených na prevenci užívání drog mezi mládeží, činnost nadací a sdružení pomáhajícím ohroženým týraným a zneužívaným dětem. (PRŮCHA, 2000, s.88-89).

Teoretická složka sociální pedagogiky je dosti komplikovaná. To je způsobeno tím, že jevy, kterými se tato teorie zabývá mají kvalitativně různorodou povahu a v důsledku toho se v příslušné teorii musí propojovat přístupy pedagogické s teoriemi a poznatky sociologie, vývojové psychologie, právní vědy, metodiky zdravotní prevence aj. Mezi hlavní problémy které řeší sociální pedagogika patří poruchy rodiny a rodičovství, náhradní rodinná výchova a ústavní výchova dětí a mládeže, vzdělávání uprchlíků a imigrantů, týrané, zneužívané a zanedbávané děti, děti ohrožené drogami a sociokulturní deprivací, sociální klima školy a psychosociální deviace, školní fobie, delikvence a agrese mládeže, dětská prostituce a pornografie, dodržování práv dětí, resocializace trestaných osob, korektivní a převýchovné postupy (reedukace). (PRŮCHA, 2000, s.89 - 90).

Existuje také souvislost mezi sociální pedagogikou a oborem zvaným sociální práce. Sociální pedagogika a sociální práce jsou obory vzájemně se překrývající, oba se zabývají výchovnými aspekty ve vztahu k lidem, kteří se projevují sociálně dysfunkčně. Ale sociální pedagogika je obor, který je více teoretický než sociální práce. Sociální práce se zabývá konkrétním řešením problémů v praxi a má těžiště v praktické intervenci, v sociální péči.

V současné době lze vyzorovat velkou aktivitu v oblasti sociální pedagogiky, která je vyvolaná nárůstem jevů sociální patologie a anomie. Můžeme říci, že dnešní společnost je plná problémů týkajících se kulturního a ekonomického života. (PRŮCHA, 2000).

Všeobecné problémy, které by měla sociální pedagogika řešit můžeme spatřit v těchto rovinách:

- Vlastní výchovná činnost
- Sociálně výchovná práce
- Činnost reedukační, resocializační
- Činnosti poradenské, depistážní
- Organizování různých akcí
- Tvorba programů a projektů
- Vzdělávání
- Vědecko-výzkumná činnost (v rámci resortních institucí, vysokých škol, občanských sdružení apod.), (Kraus, 1998, s.30).

2 HISTORIE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Historie sociální pedagogiky je mladší než historie obecné pedagogiky, proto se v této kapitole věnuji nejprve dějinám školství a pedagogiky obecně a pak navazuji na samotnou historii sociální pedagogiky.

2.1 Dějiny pedagogiky

Se vznikem prvních státních útvarů v Egyptě, Mezopotánii a v Persii vznikají školy při chrámech a panovnických dvorech. Žáci těchto škol byli připravováni pro lékařství, stavitelství, armádu a do řad úřednictva. Vyspělejší systém vzdělávání vzniká v antickém Řecku. Nejvyspělejšími městskými státy byly v té době Atény a Sparta. Zatímco Sparta byla vojenský stát zaměřený na razantní styl výchovy kontrolovaný armádou, Athény byly demokratickým městským státem, který prosazoval soulad fyzických a mentálních schopností. Cílem výchovy v tomto státě byl člověk vzdělaný a zároveň fyzicky zdatný. Mezi nositele vzdělanosti v antickém Řecku patřili soukromí učitelé té doby – **Sofisté**. Velký filozof antického Řecka **ARISTOTELES** považoval za tři základní složky výchovy: výchovu tělesnou, mravní a rozumovou. Spolu s Platonem považuje výchovu za státní záležitost. V období Říma probíhá výchova převážně v rodinném prostředí. V období císařství si Řím adaptuje vzdělání a školy dle svých potřeb. Nejvýznamnější římskou pedagogickou osobností byl **MARCUS FABIVS QUINTILIANUS** (asi 35-39). Jeho dílo **O výchově řečníka** je považováno za první světovou didaktiku. Představitelem ranného období středověku byl **Tomáš AKVINSKÝ**. Ve středověku je uskutečňována šlechtická výchova od útlého dětství až do 21. roku života, kdy byl hoch pasován na rytíře. Dalším a hlavním nositelem vzdělanosti je církev. Musíme si uvědomit, že většina středověkých škol byla církevních. V pozdním středověku vznikají Univerzity. Univerzity vznikají v Itálii (Bologna, Neapol), v Anglii (Oxford, Cambridge), ve Francii (Sorbona v Paříži) a ve Španělsku (Salamanca). U nás byla první Karlova univerzita, která byla založena roku 1348. Po ní vznikají další univerzity ve Vídni, Krakově a Lipsku. Mezi významné představitele renesanční pedagogiky patřili sir **Thomas MORE** (1478-1535). Výraznou postavou byl **Desiderius ERASMUS z Rotterdamu** (1469-1536). Domníval se, že vzdělání může odstranit lidské zlo. Požadoval nové formy a metody učení. V Anglii byl představitelem pedagogiky **Francis BACON** (1561-1626). V Itálii nastínil výchovu mladé generace ve svém utopickém díle **Sluneční stát** filozof **Tommaso**

CAMPANELLA(1568-1639). Mezi naše představitele patřili mistr **Jan HUS** a **Jan BLAHOSLAV**.

Pro 17. století je největším představitelem český myslitel **JAN AMOS KOMENSKÝ** (lat.Comenius-1592-1670). Z rozsáhlého pedagogického odkazu mohu jmenovat díla jako **Velká didaktika, Informatorium školy mateřské, Brána jazyků otevřená, Analytická didaktika**. Komenský podal ve svých dílech ucelený výchovný systém, jehož progresivní prvky neztratily dodnes hodnotu. Rozpracoval základní didaktické principy, které jsou dosud platné. Charakteristickým představitelem pro toto období byl **John LOCK** (1632-1704). Své pedagogické názory vyložil v díle **Myšlenky o výchově**.

Mezi představitele pedagogiky v 18. století patřili **J.J.ROUSSEAU** a jeho pedagogický spis **Emil čili o výchově**, **J. H. PESTALOZZI**, který vydal svůj pedagogický román **Lienhart a Gertruda**, **J.F. HERBART**. K 19. století můžeme přiřadit jména jako **August COMTE** (1798-1857), **Lev Nikolajevič TOLSTOJ** (1828-1910), **Herbert SPENCER** (1820-1903).

Ve 20. století se objevuje americký filozof **John DEWEY** (1859-1952) a jeho žáci jako **William KILPATRICK** (1871-1965).

2.2.1 Česká pedagogika 18 - 20. století

18. století je přelomovým stoletím v českém školství. Císařovna Marie Terezie zavádí v roce 1774 povinnou školní docházku. Roku 1774 zpracoval **Johann Ignaz FELBIGER** (1724 – 1788) školní řád, podle kterého byla reorganizována primární škola. Byla zavedena šestiletá povinná docházka, která fungovala ve třech typech: triviální v obcích, hlavní v krajích a normální v zemských městech. V letech 1848 – 49 proběhla **Exner-Bonitzova** reforma středních škol. V roce 1869 byla zavedena osmiletá povinná školní docházka. K nejvýznamnějším postavám naší kultury v 19. století patřil **Miroslav TYRŠ** (1832-1884). Roku 1862 inicioval založení tělovýchovné organizace **Sokol**. K dalším představitelům, tohoto období mohu jmenovat **Jana Vlastimíra SVOBODU** (1800 – 1844) a **Karla Slavoje AMERLINGA** (1807 – 1884). Pro 19.století je významnou osobou pedagogiky **Gustav Adolf LINDNER** (1828-1887). Mezi jeho díla patří **Obecné vychovatelství** a **Všeobecné vyučování**. V roce 1888 vyšlo jeho nejvýznamnější dílo **Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním**.

Ideovým zdrojem pro období 20.století je **Tomáš Garrigue MASARYK** (1850-1937). Samotný Masaryk nikdy nevydal pedagogické dílo ale celá jeho filozofie má významné pedagogické konsekvence. Masaryk dával návod jak utvářet mravní formování osobnosti. Mezi další představitele pedagogiky patřili **František DRTINA** (1861-1925) a **František KREJČÍ** (1858-1934). Nejvýznamnější postavou za předmnichovské republiky byl **Otakar KÁDNER** (1870-1936). Je autorem syntetických prací, šestidílných **Dějin pedagogiky**, třídílných **Základů obecné pedagogiky** a čtyřdílného spisu **Vývoj a dnešní soustava školství**.

Významným dílem se zasloužil o naši pedagogiku **Josef HENDRICH** (1888-1950). Z jeho práce je významný spis **Filozofické proudy v současné pedagogice**. Průkopníkem cesty za zásadními reformami výchovy a školství byl **Václav PŘÍHODA** (1889-1979). Do vývoje české pedagogiky zasáhl pracemi jako **Racionalizace školství**, **Teorie školství měření**, **Úvod do pedagogické psychologie**. V roce 1964 vzniká **Československá pedagogická společnost**, která usiluje o rozvoj a integraci pedagogických snah ve společnosti. Po roce 1990 dochází k rozvoji univerzit a vznikají nové pedagogické teorie. V roce 1992 je založena **Česká asociace pedagogického výzkumu**. V roce 1995 je vydán **Pedagogický slovník**. Mezi významné autory současnosti patří Jan Průcha, Blahoslav Kraus, Jiří Pelikán, Vlastimil Švec atd. (JÚVA, 2003).

2.2 Dějiny pedagogických teorií

Ve 20. století se střetáváme s celou řadou různých pedagogických směrů ve kterých se odrážejí různé filozofické názory, sociální a politické podmínky. Na počátku 20.století se objevuje **pedagogický reformismus**. Tento směr vycházel ze starších podnětů, hlavně Rousseauovy koncepce. Stoupenci tohoto směru kritizovali dosavadní výchovu a měli snahu zavést novou koncepci výchovy. V řadách reformistů se objevují **Ellen KEYOVÁ** (1849-1926), **Maria MONTESSORIOVÁ** (1870 – 1952), **Georg KERSCHENSTEINER** (1854 – 1932). Chování jedince a jeho interakci s prostředím sleduje **behaviorismus**. Mezi představitele tohoto směru patřili **Edward Lee THORNDIKA** (1874 – 1949) a americký nebehaviorista **Burrhus Frederic SKINNER** (1904 – 1990). **Pedagogický esencialismus** poukazoval na nízkou úroveň amerických škol a kriminalitu americké mládeže. Jeho představitelem byl **William Chandler BAGLEY** (1874-1946). Dalším hodně významným směrem byla **psychoanalytická pedagogika**. Jejím zakladatelem byl

Sigmund FREUD (1856 – 1939). Život jedince popisuje jako boj jeho pudů se společenskými normami. Id (ono) je v konfrontaci s Egem (Já) a nad tím má člověk Superego tedy nadjá. Morální síla usměrňuje jedince v konfrontaci s problémy života. Tato teorie byla kritizována jeho následovníky, protože nevidí člověka jako společenského tvora a je příliš biologizující a ahistorická.

Rozvíjením neofreudismu byl vznik **humanistické psychologie**. Americký psycholog **Abraham Harold MASLOW** (1908 – 1970). Je autorem sebeaktualizační teorie. Podle jeho teorie má člověk 5 stupňů realizace.

- Potřeby fyziologické (hlad, žízeň, sex).
- Potřeby bezpečí (jistota, stabilita, pořádek).
- Potřeby sounáležitosti a lásky (náklonost, afiliace, identifikace).
- Potřeby uznání (prestiž, úspěch, seberepektování).
- Potřeby seberealizace.

Pokud nejsou tyto potřeby naplňovány dochází k frustraci, rezignaci a strádání.

Dalšími směry, které se objevují patří **duchovědná, existencialistická a neotomistická pedagogika**. V 80. letech dvacátého století se objevuje **postmodernismus**. Jedná se o kritický a skeptický směr. Představitel tohoto směru **Jean Francois LYOTARD**, který vydává v roce 1979 spis **Postmoderní úděl** a brzy poté druhý spis **Neshoda**.

Souběžně s proměnami pedagogiky se objevují pokusy o nový model školy. Začínají vznikat **alternativní školy**. Ve Spojených státech amerických vzniká **daltonský učební plán**, který měl zvýšit zájem žáka o studium. V Evropě se objevuje italská lékařka a pedagožka **Marie MONTESSORIOVÁ**, která v roce 1907 otevírá v Římě dětský domov. Rozhodujícím vlivem na vývoj jedince je podle ní vhodné prostředí. Nejznámějším modelem alternativního školství je škola **waldorfská**. Zde se klade důraz na esteticko - výchovné předměty, na pracovní výchovu i na výchovu jazykovou. Vedle ní vzniká **škola jenská**. Jejím tvůrcem byl **Peter PETERSEN**. Pro Petersena je důležitá humanistická a tvůrčí učitelova osobnost. Ve Francii se rozvíjí **Freinetova moderní škola**. Základem principem této školy byla aktivita, práce, komunikace, potřeba vyjádřit se. Rozvoj těchto škol byl ve dvacátých a třicátých letech postupně přibrzděn komunismem a nacismem. Další rozvoj těchto škol pokračuje v druhé polovině dvacátého století. Jako příklad mohu

uvést školy v Hannoveru a v dánském Tvindu, Münsteru. Vyvíjí se snaha hlouběji integrovat prostředky školní pedagogiky a sociální pedagogiky při rozvoji mladé generace. (JUVA, 2003).

2.3 Dějiny sociální pedagogiky

Kořeny sociální pedagogiky sahají do významu slov sociální cítění a konání ve smyslu charitativního, do Nového zákona a křesťanstva. (podobenství o milosrdném Samaritánovi, Lukáš 10, 30 – 37). V současnosti všechny křesťanské i nekřesťanské církve uvádějí pomoc bližnímu v nouzi jako ctnostný skutek, který je výsledkem víry a lidského rozumu. Dějiny křesťanství ukazují i na praktické pěstování této cti, jejímž důkazem je činnost mnoha klášterů a řádů v minulosti a současnosti. (CHUDY, SVEC, 2004, s.7).

Sociální pedagogika vznikla pod vlivem sociologie na přelomu 19. a 20. století. Byla reakcí na do té doby přetrvávající biologické a psychologické teorie, které nepřipisovaly žádný význam prostředí a společnosti na utváření osobnosti. Její snahou bylo dokázat společenskou podmíněnost výchovy, její místo při vytyčování společenských cílů výchovy. Zároveň sociální pedagogika vystupovala proti individualistické výchově. Etapa sociální pedagogiky měla podle převládajících prvků teorie, praxe, filozofování či experimentování několik členění:

- Praktický směr sociální pedagogiky.
- Teoretický směr sociální pedagogiky (filozofické zaměření, experimentální zaměření). (BAKOŠOVÁ, 2005, s.8).

Praktický směr sociální pedagogiky je charakterizovaný snahami pedagogů řešit sociální bídu, nevzdělanost, zaostalost. Za zakladatele tohoto směru je považovaný **Johann Heinrich PESTALOZZI** (1746 – 1827). Ten poukazoval na prostředí, které je pramenem podnětů podmiňujících výchovu a je také důležité při vytváření kladných podnětů pro dítě. Mezi další významné osobnosti tohoto směru patřil anglický představitel utopického socialismu **Robert OWEN** (1771 – 1827), který se snažil zlepšit životní a pracovní podmínky pro dělníky. Byl přesvědčený, že výchovou se dá změnit chování člověka.

K představitelům **teoretického směru** v historii sociální pedagogiky se řadí také **Paul NATORP** (1854 – 1924). Jako jeden z prvních použil pojem „sociální pedagogika“. Podle

jeho názorů by se měla výchova soustředit na společenské cíle a dále pak pomáhat člověku stát se příslušníkem lidské společnosti. Dalším představitelem byl český pedagog **Gustav Adolf LINDNER** (1828 – 1887). Viděl řešení sociálních problémů ve vzdělávání lidu, mravní výchově a v kladném vztahu k práci a podpoře bezmocných. K představitelům experimentálního směru patřili **Frederco La PLAY** (1805 – 1882) a **Paul BERGEMANN** (1826 – 1946).

K dalším představitelům teoretické části pedagogiky zaměřené na výchovu patřili a patří tito němečtí pedagogové **Herman NOHL** (1879 - 1960) a **Gertrude BAUMAROVÁ** (1873 – 1954). **Herman NOHL** byl zakladatelem novodobé vědy o výchově. Sociální pedagogiku považoval za normální pedagogiku a rozlišoval u ní formu rodinou, pracovní, školskou zaměřenou na zaměstnání, sociálně – výchovnou pomoc v družinách, domovech a poradnách. Považoval sociální pedagogiku jako prostředek k tomu, aby jedinec dospěl k blahobytu na rozdíl od sociální práce, která je příliš masová a ztrácí tak charakter individuální pomoci. **Gertrude BAUMAROVÁ** tvrdila, že výchova má přesáhnout hranice rodinné výchovy a školského vzdělání. K dalším představitelům patřil **Klaus MOLLENHAUER** (1928). V jeho podání má sociální pedagogika za cíl seburčení jednotlivce a má mu pomoc v nouzi. Její úlohou je starost o mládež, rodičovské poradenství, odstraňování lidské bídy a pomoc jedinci při prosazování jeho pozitivního vztahu ke společnosti.

Defenzivní povahu sociální pedagogiky začal měnit **Herman GIESECKI** (1932). Byl představitel ofenzivní sociální pedagogiky, která je zaměřená na celoživotní učení a pomoc při zvládání osobních konfliktů v průběhu socializace.. Představitel sociální pedagogiky orientované na životní okolí je **Hans THIRST** (1935). Jeho názorem je to, že je důležité naplnit sociální pedagogiku obsahově a nezabývat se tím proč vznikla. Teoretický model sociální pedagogiky zastupuje **J.SCHILING**. Podle jeho názorů je sociální pedagogika prosazováním administrativních procesů, je starostlivostí o děti a mládež a má za úkol obnovení normality člověka. (BAKOŠOVÁ, 2005).

Složitější situace nastává po 2.světové válce. Těsná spojitost ze sociologií způsobila, že téměř vymizela. V polovině 60. let dochází k oživení sociologie a také sociální pedagogiky. Sociální pedagogika zůstává pouze u pojmu ale jako vědní disciplína v zásadě stagnuje. Musíme ale poznamenat, že již v 50. létech 20.století měla sociální pedagogika své pracoviště v Polsku. Ta byla ovšem zrušena ale po Stalinově smrti byla v Polsku otevřena

první katedra sociální pedagogiky na univerzitě ve Varšavě. Ještě před rokem 1990 existovalo v Polsku více jak deset samostatných pracovišť což je podstatný rozdíl ve srovnání s našimi poměry. (KRAUS, POLÁČKOVÁ, 2001).

Nová situace nastala po demokratických změnách ve společnosti po roce 1989. Objevují se názory, že je potřeba rozvíjet sociální pedagogiku na filozofických a pedagogických fakultách. Prvními fakultami, které začaly s vyučováním u nás byly PF MU v Brně, PF UK v Praze, PF UJEP v Olomouci a PF v Hradci Králové. Podobná situace byla i na Slovensku. Mezi českými a slovenskými odborníky se uskutečňovaly výměnné střetnutí. V současnosti patří k předním autorům na Slovensku **BAKOŠOVÁ, Z., HRONCOVÁ, J.** U nás k nim patří **PRŮCHA, KRAUS** aj.

2.3.1 Názory na sociální pedagogiku českých a polských autorů

Podle Blahoslava Krause je sociální pedagog odborník, který je teoreticky, prakticky i koncepčně vybavený na výchovné působení v praktickém prostředí. Marie Hradečná vidí velký přínos v oblasti dětských práv. Josef Cach jako profesor historie pedagogiky vidí návaznost na tradice.

Podle Věry Poláčkové **je sociální pedagogika interdisciplinární vědní obor. Integruje a rozvíjí poznatky věd o člověku a společnosti do edukačního, preventivního a reedukačního působení.** (BAKOŠOVÁ, 2005, s.37).

EWA MARYNOWICZOVÁ – HETKOVÁ je profesorkou a vedoucí katedry společné pedagogiky v Lodži. Společensky činnou společnost vymezuje podle kultury, samoregulace, porozumění, struktury současnosti a integrace. **ANNA NOWAKOWÁ** při pohledu na současnou sociální pedagogiku tvrdí, že před ní stojí dva úkoly profylaktická a kompenzační činnost. (BAKOŠOVÁ, 2005).

3 POSTAVENÍ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY V SYSTÉMU VĚD

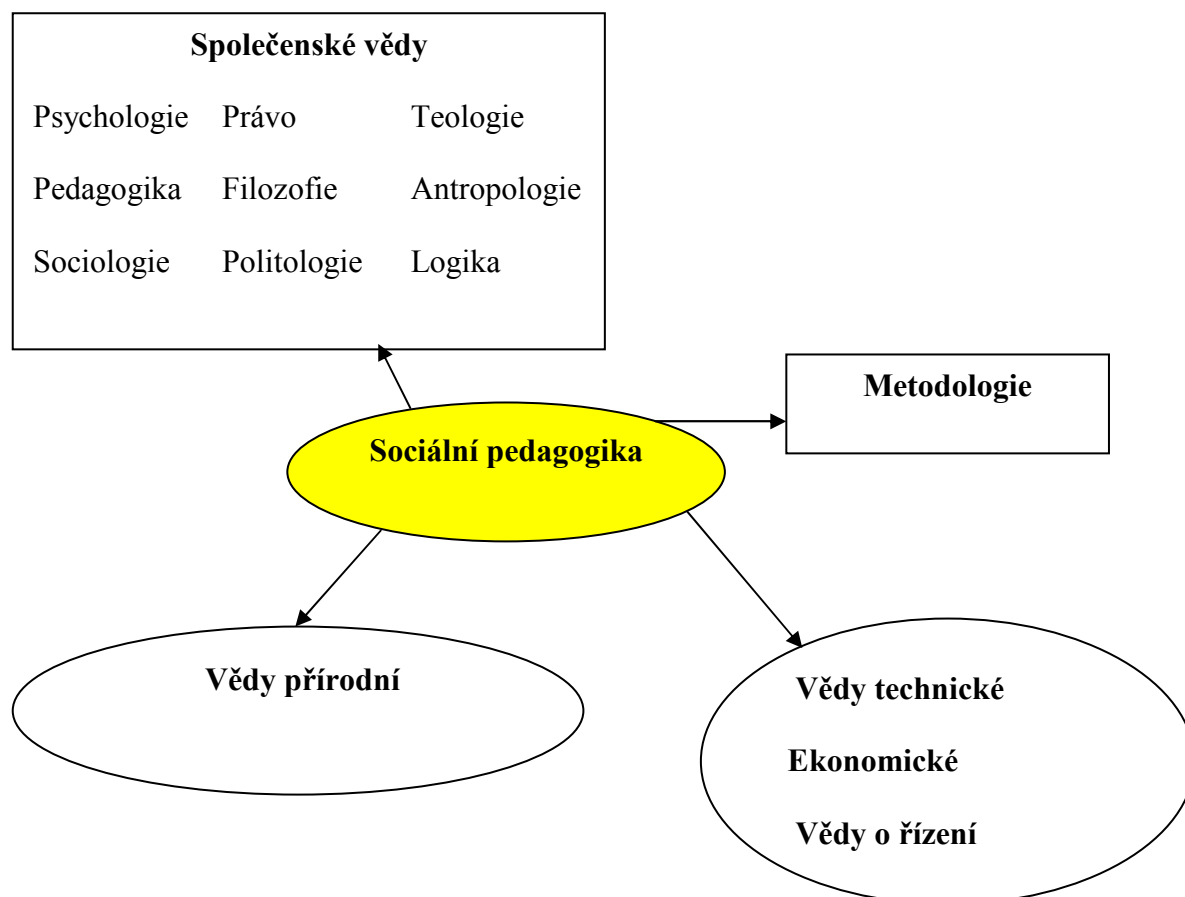
Sociální pedagogika je vědní obor, který je spjatý i s ostatními vědami a má i mezi nimi své postavení. Jedná se o disciplínu, která je ponejvíce spjatá s pedagogikou a sociologií. Sociologie poskytuje sociální pedagogice informace o fungování společnosti a procesech, které v ní probíhají. Speciální sociologické vědy poskytují konkrétní metody a řešení. Nejbližší vztah má sociální pedagogika k sociologii výchovy, která je teoretickou součástí sociální pedagogiky. Mezi další vědy, které poskytují informace sociální pedagogice patří psychologie. Ta poskytuje obraz psychických procesů a stavů lidí. Dalším vědou je biologie. Poznatky o biologických procesech dotváří sumu vědomostí o člověku. Konkrétnější cíle mají pak přímo medicínské vědy jako je neurologie, psychiatrie, geriatrie atd. Všeobecné východiska pro sociální pedagogiku poskytuje filozofie, politologie ale i další právní disciplíny a v neposlední řadě ekologie. Ekologie řeší palčivé problémy, které se týkají vztahu člověka k životnímu prostředí. Tento vztah člověka k životnímu prostředí souvisí i se samotným chováním člověka k druhým, které následně přenáší do okolí a přírody. Existuje také vztah mezi sociální pedagogikou a sociální prací. Ale tento vztah je trochu specifický tím, že obor, který u nás nazýváme jako sociální pedagogika se v anglosaských státech objevuje pod pojmem sociální práce. Ale třeba v Německu je sociální práce brána tak, že vychází ze sociální pedagogiky jako teorie, kterou považuje za zdroj informací pro svou praktickou činnost. Na základě tohoto chápání sociální pedagogiky a sociální práce docházíme k třem pohledům na tento obor:

- Praktické ztotožnění těchto oborů (Německo).
- Diferenciace - rozlišení (Anglosaské země).
- Integrace při zachování určité míry totožnosti obou vědních disciplín (Česká republika, Slovensko).

Optimálním z těchto úvah je třetí pohled tedy pohled integrační, kdy obě disciplíny mají totožné funkce a paradigma ale mají svou autonomii v systému věd. Sociální pedagogika má i blízko k teorii výchovy a k dalším disciplínám a prolíná se i s pedagogikou volného času. Má také vztah k andragogice a etologie. V rámci integrace má sociální pedagogika nezanedbatelné místo ve společnosti a podílí se na jejich dalším životě ve společnosti. (CHUDY, SVEC, 2004).

Máme různé druhy věd nebo obory, které dávají sociální pedagogice různá východiska a odpovědi. Filozofie jí poskytuje odpovědi na nejjobecnější otázky vztahů člověka k přírodě a druhým lidem, společnosti a hlavně k sobě samému. Blízká je k filozofii také etika. Ekonomie jí zprostředkovává znalosti o získávání potřebných finančních prostředků pro výchovně vzdělávací politiku a pomoc. Politologie je důležitá k pochopení celého politického systému. Důležité je také právo a právní disciplíny. Nesmím zapomenout také na teologii a ekologie. V ekologii jsou velmi důležité také otázky týkající se působení člověka na přírodu, zde můžeme spatřovat také problém pohledu člověka na přírodu skrze jeho výchovu a mentalitu. (CHUDY, SVEC, 2004).

Sociální pedagogika ve struktuře vědních disciplín

4 SOCIÁLNÍ PEDAGOG

Samotný pojem profese můžeme chápat jako specifický ale také užší než je pojem povolání. Je to prostředek socializace a seberealizace. Pro společnost je důležité to, že každé povolání je brané jako forma ekonomické aktivity tedy zdroj obživy.

- **Pojem profese** (profession) se objevuje ve spojení se specifickou skupinou povolání založených na dlouhé teoretické přípravě, která je základem profesionální aktivity (nejde přitom o elitu). Profesní povolání vyžadují všeobecně vyšší kvalifikaci, na znalostech je také založena také profesionální autorita. K profesi se také váže etický kodex (formální je obvykle součástí slibu před nástupem do praxe, neformální se pak utváří uvnitř profese jako závazek orientovaný k prosazování veřejného blaha. Sociální role spojené s výkonem profese vytvářejí specifický komplex profesionální kultury (specifické hodnoty, normy, symboly tvořící profesní subkulturu). To vše nepochybně k pedagogické profesi náleží. (KRAUS, POLÁČKOVÁ, 2001, s.33).

V praxi se střetáváme s tradičním označením sociálního pedagoga jako vychovatele přesto, že v některých případech toto označení není nejvýhodnější. Model sociálního pedagoga není jednoduchý a jednoznačný ve srovnání s profesí učitele. Mezi dvě hlavní činnosti sociálního pedagoga lze zařadit činnosti integrační a rozvojové. Mozaika činností sociálního pedagoga je velmi široká a pestrá, relativně nová a neopakovatelná. Střídají se zde činnosti, které vyžadují plnou aktivitu až po činnosti, kde je důležitá pouze přítomnost. Dominantní jsou zde činnosti klientského charakteru až po pracovní činnosti výchovného charakteru. Cílovou skupinou mohou být jak děti tak i dospělá část populace. K práci sociálního pedagoga patří také práce podílející se na spolupráci s dalšími pracovníky a odborníky, a sociálními pracovníky. Mezi vědomosti sociálního pedagoga by měly patřit oblasti jako pedagogika, psychologie, sociologie, filozofie, biologie, somatologie atd. Jejich vědomostní výbava musí obsahovat poznatky ze sociální pedagogiky, pedagogiky, volného času, metody sociálně výchovné práce, teorie komunikace, organizace řízení a výchovy ve volném čase.

K znalostem patří také požadavky na vlastnosti osobnosti jak po stránce fyzické tak psychické. Důležitá je také schopnost asertivního jednání, kreativity, originality a celkové aktivity. Na základě pracovních aktivit sociálních pedagogů vznikají určité profesní

typologie. Na základě nezdravé a profesně deformovaného přístupu vznikají popisujeme 4 varianty negativního přístupu. Jsou to tyto varianty velmi **přísný, shovívavý, lhostejný a demagog**. U **přísného pracovníka** se projevuje přísnost, nekompromisní v hodnocení a trestání. Opakem je typ **shovívavý** vytvářející atmosféru naprosté volnosti a svobody, která je většinou zneužívána. **Negativní** typ je lhostejný. Tento typ pracovníka vidí své povolání jako každé jiné, vykonává je rutinně. Mnohotvárnou podobu má **demagog**. **Demagog** vznáší do vztahů autoritářství, podezíravost, vztahovačnost, pedantství, neustále mentoruje a moralizuje. Dále pak můžeme ještě rozlišit dva typy sociálního pracovníka na autoritativní a sociální typ. **Autoritativní typ** má snahu řídit celý výchovný proces do všech podrobností a získat výraznou autoritu. **Sociální typ** je nakloněn změně role učitele v roli přítele, partnera nebo vede své svěřence k větší samostatnosti. (KRAUS, POLÁČKOVÁ, 2001,).

4.1 Pojetí přípravy sociálního pedagoga a možnosti uplatnění

Pro přípravu sociálního pedagoga je důležité celoživotní a kontinuální vzdělání, zahrnující různé oblasti s možností další specializace.

Obsah vzdělávání by měl respektovat určité minimální standardy:

- **profesionální**, které vychází z analýzy činností, kompetencí pracovníka (viz předcházející část o kompetencích),
- **vzdělávací**, tzn. určité normy odpovídající statutu profesionála v dané oblasti, určité úrovni vzdělání potřebného pro dané pracovní zařazení,
- **zaměstnavatelské**, tj. podmínky, za jakých je pracovník zařazen do jisté profese, rejstřík potřebných pracovních úkonů,
- **klientské**, ty definují sami adresáti svými požadavky a představami, které zahrnují většinou nejen odbornost ale též lidské kvality. (KRAUS, POLÁČKOVÁ, 2001, s.39).

4.1.2 Možnosti uplatnění v profesi sociálního pedagoga

Mezi resorty, kde se dá tato profese uplatnit patří:

1) Resort školství, mládeže a tělovýchovy:

- školní kluby, družiny, domovy mládeže,
- dětské domovy,
- domy dětí a mládeže, střediska volného času,
- instituce ochranné výchovy,
- instituce výchovného poradenství (včetně výchovného poradce ve školách),
- systémy preventivně výchovné péče (krizová centra, střediska pro mládež).

2) Resort spravedlnosti

- Oblast penitenciární a postpenitenciární péče (vychovatelé v nápravných zařízeních, věznicích, institut probačního pracovníka)

3) Resort zdravotnictví

- psychiatrické léčebny
- rehabilitační instituce
- kontaktní centra (protidrogová centra apod.)

4) resort sociálních věcí

- sociální asistenti
- sociální kurátoři pro mládež
- instituce sociálně výchovné péče o seniory
- ústavy sociální péče

5) resort vnitra:

- utečenecké tábory
- nápravná zařízení

(KRAUS, POLÁČKOVÁ, 2001, s.39-40).

5 AKTUÁLNÍ PROBLÉMY V SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE

Mezi současné problémy, které sociální pedagogika řeší bychom mohli zařadit výchovu, rodinu, kompetence pedagogů, sociálně patologické jevy ale také multikulturalismus. Války, přírodní katastrofy, boj člověka o moc, krize hodnot to všechno patří mezi faktory, které jsou zodpovědné za destrukci lidstva. Sociální pedagogika by měla plnit poslání vůči celé společnosti i jednotlivcům. Mohla by zasáhnout do celé společnosti a to do politiky výchovy a vzdělání, sociální a zdravotní politiky a při tvorbě právních předpisů. Měla by tedy zasahovat do všech oblastí života.

K tomu můžeme přiřadit osm smrtelných hříchů lidstva podle K.Lorenza (poruchy živých systémů, přelidnění, devastace prostředí, překonávání sebe sama, vyhasínání citů, genetická deformace, rozchod s tradicí, nekritická poddajnost, jaderné zbraně) (BAKOŠOVÁ, 2005, s. 45).

V následujících podkapitolách pouze nastiňuji okrajové problémy. Mezi aktuální problémy bychom mohli zařadit celou škálu dalších problémů a odvětví, které musí nebo by měla sociální pedagogika řešit. Já jsem se zaměřil pouze na výchovu, rodinu a náhradní rodinnou výchovu a drogovou problematiku.

5.1 Výchova

Výchova je definovaná jako záměrné působení na procesy učení a socializace s cílem přeměnit, přetvářet člověka. Jako součást sociokulturní evoluce je v širším slova smysle totožná ze socializací. Jde o funkcionální působení, pomoc jedinci v jeho životní dráze. V užším slova smysle ji chápeme jako plánovité, cílevědomé, záměrné působení zaměřené na tvorbu hodnotových postojů, mravní konání a přesvědčení. Smyslem výchovy má být kultivovaná bytost, otevřená problémům dnešní civilizace (BAKOŠOVÁ, 1994, s. 19).

Proces je všeobecně chápaný jako postupná změna jevu na jiný jev. Výchovný proces je proces determinovaný mnohými faktory. Výchovný proces je dynamický. Důležitý je při něm cíl výchovy. (Chudý, 2006).

Jakou šanci má v dnešním světě výchova?. Na utváření člověka se podílí dědičnost, prostředí, výchova a vlastní sebevýchova. Proces výchovy také probíhá v rodině a škole ale i ve volném čase. V některých případech mají nezáměrné výchovné vlivy silnější vliv než

záměrné. Masmédia jsou v současné době velkým manipulátorem při výchově dětí. Podstatnými znaky výchovy je cílevědomost, záměrnost, soustavnost, organizovanost. Cíle výchovy mohou být kognitivní, hodnotové, orientační. Důležité je si také uvědomit jakého člověka potřebujeme pro dnešní svět. Na individuální úrovni je potřebná výchova citů, které jsou důležité pro zvládnání emocí, ve vnímavosti a také v životní moudrosti. Jestliže má být výchova v nové době úspěšná je potřebné, aby byla založená na vztahu partnerství mezi vychovatelem a vychovávaným. Výchova nesmí podporovat agresivitu, nesmí brzdit jedince ve vývoji a neměla by směřovat k posuzování druhých. Výchova by měla naučit k asertivní, podporující, popisné a efektivní komunikaci. Vychovatel má respektovat vychovávanou osobnost takovou jaká je po stránce fyzické a psychické a také její sociální potřeby a potřeby jistoty.(Bakošová 2005).

5.2 Rodina

Rodina je předmětem zájmu více věd sociologie a pedagogiky, psychologie, filozofie, etnologie, práva, ekonomie, medicíny. Sociální pedagogika zkoumá aspekty výchovy dětí v rodinách etnické principy, sociálně - patologické jevy nebo vztahy prostředí a výchovy. Rodina je brána jako nenahraditelná hodnota lidského života, člověk ji potřebuje na udržování vlastní rovnováhy a nachází v ní své místo. Jsou různé pohledy na rodinu ale musíme si uvědomit, že se na rodinu kladou příliš vysoké nároky. Většina problémů v rodině není projevem krize ale projevem přetížení rodiny a velmi důležité je říct, že stát nemůže očekávat mnoho od rodiny pokud investuje málo do této části sociální oblasti. Odborníci v současnosti diskutují o koncepci rodinné politiky o možnostech sladění pracovních a rodinných příležitostí atd. Mezi velké problémy současnosti patří také zaměstnanost. Celá řada rodin se potýká s celou škálou problému díky nepříznivé finanční situaci, která je vyvolávána neúplnou zaměstnaností v rodině. Dochází také k násilí, týrání a zneužívání a zanedbávání, které poškozují psychické a fyzické zdraví dotyčných osob a může způsobit i smrt. (Bakošová 2005).

5.3 Náhradní rodinná výchova

Žádné dítě na světě si své rodiče nevybírání, což bývá důvodem neštěstí, smutku a zlých životních podmínek mnohých dětí. Na rodičovství jako takové se nikdo odborně nepřipravuje. Spousta mladých lidí vstupuje do vztahu nezodpovědně a nejsou připraveni

na výchovu a starost o dítě. K tradičním formám náhradní rodinné péče patří dětské domovy. Historie dětských domovů začala sirotčinci, nalezcinci, které poskytovaly starostlivost a oporu sociálně nejslabším skupinám dětí z ulice a sirotkům. Mezi problémy v současných dětských domovech patří velký počet dětí na jednoho vychovatele, neexistence mužské a ženské role, nenaplňování dětských potřeb, nedostatečná vzdělanostní úroveň vychovatelů. Další formou náhradní rodinné péče je adopce. Adopcí se nahrazuje rodičovská výchova ale i právní ochrana dětí. Výchova v adoptivní rodině má svá specifika. Adopce by měla být ve prospěch dítěte. Mezi adoptujícími rodiči a dítětem by měl existovat přiměřený věkový rozdíl. Velmi důležité je sdělit dítěti, že je adoptované. Pro jeho budoucí život je to daleko lepší. S pravdou se žije daleko lépe. Mezi další formy náhradní rodinné výchovy patří pěstounství, opatrovnictví a svěření dítěte do výchovy jiného občana.

Velkým problémem současnosti je ale to že děti odcházejí z dětských domovů ustrašené, nejisté. Nemají zkušenosti s reálným životem jak po stránce finanční tak po stránce společenské. I pro jedince, kteří vyrostli v plnohodnotném prostředí je velmi těžké začlenit se do společnosti. Osamostatnit se a být ekonomicky nezávislí na své rodině. Důležité pro osamostatnění se mladého člověka, který prošel dětským domovem je míra psychického traumatu prožitého v dětství, které pochází z biologické rodiny, ale také jeho návyky, které si vytvořil prostřednictvím vychovatelů. Velmi důležité je, aby takovýto člověk po opuštění tohoto zařízení měl šanci někde bydlet a mohl začít pracovat. Pokud tuto možnost nemá je to pro něj složité a může se stát lehce bezdomovcem. Další formou pomoci by mohla být dohoda s rodinami nebo lidmi, kteří by si opuštěnce domova vzali na určitou dobu domů. Tato věc je ale náročná časově a ekonomicky. Velmi důležitá je v procesu začlenění také pomoc odborníků včetně sociálních pedagogů. To vše je nutné k integraci jedince do společnosti. Vše je ale velmi ekonomicky náročné a je zde velmi důležitá podpora vlády dané země. Vláda a parlament by neměli zapomínat ve svých programech na podporu rodin a sociálně slabších spoluobčanů. Rozhodující jsou tedy v této oblasti tři faktory a to úroveň společnosti, rodiny, dětí.

5.4 Drogové závislosti

Světová zdravotnická organizace (WHO) charakterizuje drogovou závislost jako psychický a fyzický stav, který vyplývá z vzájemného působení mezi živým organismem a

drogou. Je charakterizovaný změnami v chování a nepřiměřenými reakcemi, které nutí organismus k dalšímu užívání drog aby se předešlo abstinčním příznakům, které vyplývají z abstinence drogy. Rozlišujeme tyto typy drogových závislostí: morfinový, kokainový, kanabisový, amfetaminový, halucinogenní, alkoholový, tabakismus. Drogy vyvolávají závislost a prostřednictvím stádií. První je počáteční ve kterém člověk s drogou pouze experimentuje. Po tomto stadiu následuje stadium zaujetí drogou, kdy dochází k pravidelnému užívání drog. Ve třetím stadiu dochází k psychické a fyzické závislosti a objevují se abstinční příznaky. Poslední stadium nazýváme jako konečné. V tomto stadiu dochází k devastaci osobnosti a k likvidaci vztahů a vazeb. Člověk odchází z domu, je přecitlivělý, podrážděný. Dochází také k drobným krádežím, výtržnictví, násilí, atd. Pokud nevyhledá závislý včasnou pomoc dochází k úplné destrukci osobnosti. Největší předpoklady k braní drog mají neurotické, schizoidní a psychopatické osobnosti. Na vzniku závislosti se podílí rodinné prostředí, výchova v samotné rodině ale také osobní nespokojenost, neschopnost se uplatnit a ve velkém množství také nuda a touha experimentovat.

5.4.1 Možnosti sociální pedagogiky při řešení drogové závislosti

- Oblast výchovy a vzdělání – Sociální pedagogika může působit na vzdělání širšího společenstva a vytvářet protidrogovou atmosféru ve společnosti. Může taky působit nejen na mládež, děti ale i na rodiče. Cílem této výchovy by měla být ochrana dětí a mládeže před vznikem drogových závislostí.
- Prevence – Preventivní programy zaměřené na boj proti drogám, Školy bez drog, alkoholu a tabáku, Zdravá škola, Výchova ke zdravému životnímu stylu.
- Poradenství – Rady rodičům jejichž děti jsou ve stadiu závislosti, dětem a mládeži v resocializačních zařízeních a psychiatrických léčebnách.
- Intervence - Zasahování do problému drogové závislosti u osob ve stadiu silné závislosti. V současnosti víme, že je potřeba celé řady odborníků a samotná psychiatrie není tento problém schopna zvládnout. (Bakošová , 2005).

Jakým způsobem ovlivnit to aby mladí lidé drogy nebrali? Důležité je to, aby se naučili říkat droze ne, aby byli hrdí na to, že žádnou drogu neberou, aby nezůstávali sami se svými

problémy, nedávali zlý příklad, nekompenzovali si nudné chvíle drogou, nesnažili se být za každou cenu in i za cenu zdraví.

6 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V PRAXI

V dnešní společnosti je sociální pedagogika novým oborem, který se pomalu začíná uplatňovat mezi ostatními obory jak ve školském systému tak postupně proniká do pracovního a tržního prostředí. V průběhu 20.století se tento obor začal formovat do školské podoby a následně se z něho stává plnohodnotný vědní obor ale i nová profese uplatnitelná v praktickém prostředí. V současnosti se tento obor vyskytuje v světě v různých podobách a názvech. Zatímco klasická sociální pedagogika má původ v Německu a je zde přednášena na univerzitách. Anglicky hovořící země mají tento obor zavedený pod názvem Sociální práce. V České republice existuje podobně jako v Německu sociální pedagogika.

Tento obor má také návaznost na obory s podobným obsahem teorie a práce jako je speciální pedagogika, sociální práce ale také vychází ze sociologie. V praktickém prostředí můžeme spatřovat velký přínos oboru v oblastech, kde je nutností nejen potřebou pomáhat lidem pro které není v životě vše samozřejmostí jako pro mnohé z nás. Současná sociální pedagogika se zaměřuje především na ústavy sociální péče, domovy důchodců, poradny, drogovou problematiku, bezdomovce, azylové domy, stacionáře nebo zájmové aktivity mládeže, práci s handicapovanými ale i na prevenční činnost, která je prováděna pomocí různých přednášek v zařízeních zaměřených na sociální služby ale i ve školství od základních škol až po školy vysoké.

Hlavní přínos tohoto oboru spatřuji ne tak v řešení problémů, které se vyskytují v jednotlivých oblastech práce s lidmi ale spíše v doprovázení a v pomoci snášet tyto problémy a úskalí lidem, kteří nemají dostatek psychických a fyzických sil na jejich zvládnutí bez cizí pomoci.

V budoucnosti by se tento obor mohl stát velmi důležitou součástí každodenního života všech, kteří nepatří mezi soběstačnou součást populace.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 VÝZKUM NA TÉMA UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY A PŘÍBUZNÝCH OBORU V ZAŘÍZENÍCH POSKYTUJÍCÍCH SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Zájem o tento výzkum jsem měl z toho důvodu, že jsem se chtěl dozvědět zda skutečně mnou studovaný obor má uplatnění v praktickém prostředí pracovního trhu. Tento dotazník jsem rozeslal 112 zařízením ve Zlínském kraji ze 136 vybraných emailových adres. Zpět se mně vrátilo 31 dotazníků.

Výzkumný problém

Postoj jednotlivých zařízení zaměřených na sociální služby k přijímání především absolventů sociální pedagogiky a příbuzných oborů do pracovního poměru ve Zlínském kraji. **Hypotéza**

H1 Ověřit si skutečnost, že je profese sociálního pedagoga a příbuzných oborů skutečně žádaná v praktickém prostředí (v zařízeních zaměřených na sociální služby). Zda mají zařízení pozitivní přístup k přijímání absolventů s touto profesí do svých zařízení.

H2 Chtěl jsem se informovat zda je mnou studovaný obor uplatnitelný v našich podmínkách trhu práce.

Druh výzkumu

Kvantitativní

Výzkumný vzorek

Zařízení zaměřené na poskytování sociálních služeb na území Zlínského kraje.

Metoda výzkumu

Dotazník

Zpracování dat

Počítačové, statistické

Závěr

Ověření si hypotéz na základě vyhodnocení dotazníků, že je profese sociálního pedagoga a příbuzných oborů žádaná v zařízeních zaměřených na poskytování sociálních služeb a uplatnitelná na trhu práce.

8 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

8.1 Známost sociální pedagogiky

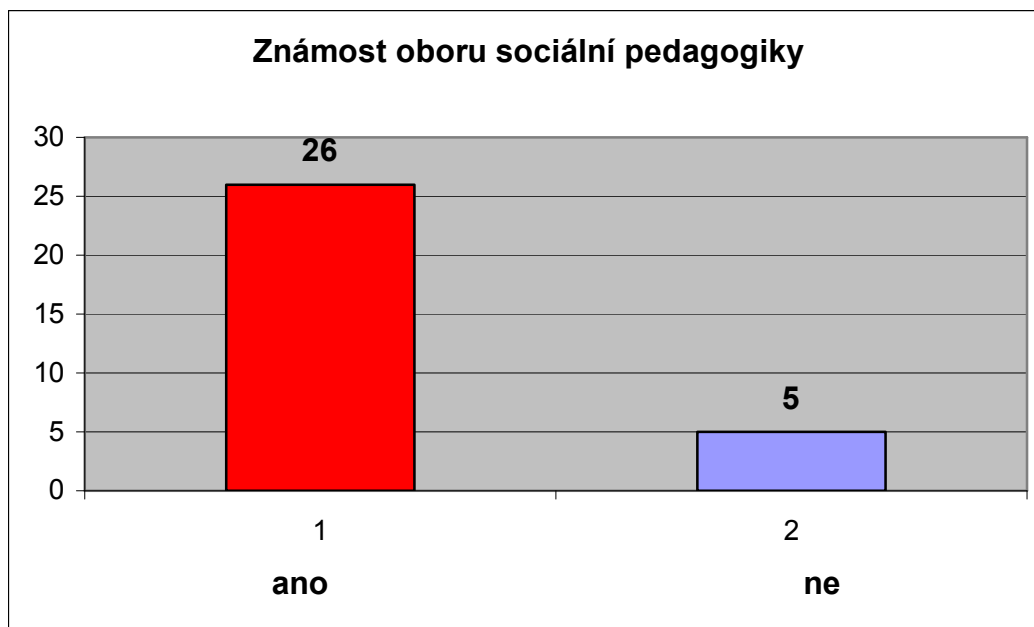
K této otázce jsem dostal 26 kladných odpovědí pouze 5 bylo záporných. Z toho je zřejmé, že je tento obor v povědomí veřejnosti zaměřené na sociální služby velmi známý.

Výsledná tabulka č.1

Známost oboru sociální pedagogika

ano	26
ne	5
Celkem	31

Graf č.1

Téměř 84% zařízení se vyslovilo pro odpověď ano a 16% pro ne.

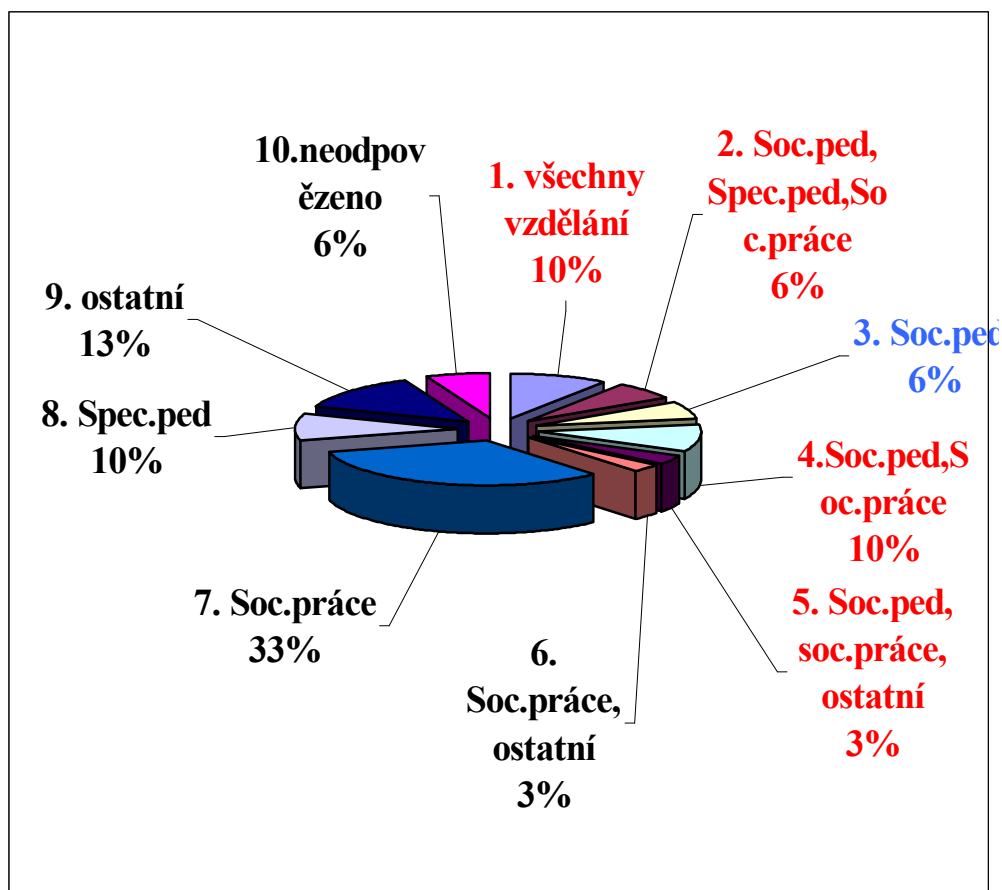
8.2 Přednost při přijímání absolventů do pracovního procesu podle vzdělání

V této otázce jsem hodnotil 4 typy vzdělání, které mohou být vyžadovány v zařízeních zaměřených na sociální služby. Mezi tyto čtyři typy jsem zahrnul Sociální pedagogiku, Speciální pedagogiku, Sociální práci a jiný druh vzdělání (ostatní). Vyšly různé kombinace. Pro náš obor je významné, že ve svých odpovědích preferuje sociální pedagogiku 35% procent dotazovaných zařízení, jejichž odpovědi jsou označeny červeně. Modře je označená pouze sociální pedagogika sama o sobě.

Výsledná tabulka č.2

Přijímání podle druhu vzdělání	Počet zařízení	Procentuální zastoupení
1. všechny vzdělání	3	10%
2. Soc.ped, Spec.ped,Soc.práce	2	6%
3. Soc.ped.	2	6%
4. Soc.ped,Soc.práce	3	10%
5. Soc.ped, soc.práce, ostatní	1	3%
6. Soc.práce, ostatní	1	3%
7. Soc.práce	10	33%
8. Spec.ped.	3	10%
9. ostatní	4	13%
10.neodpovězeno	2	6%
celkem	31	100%

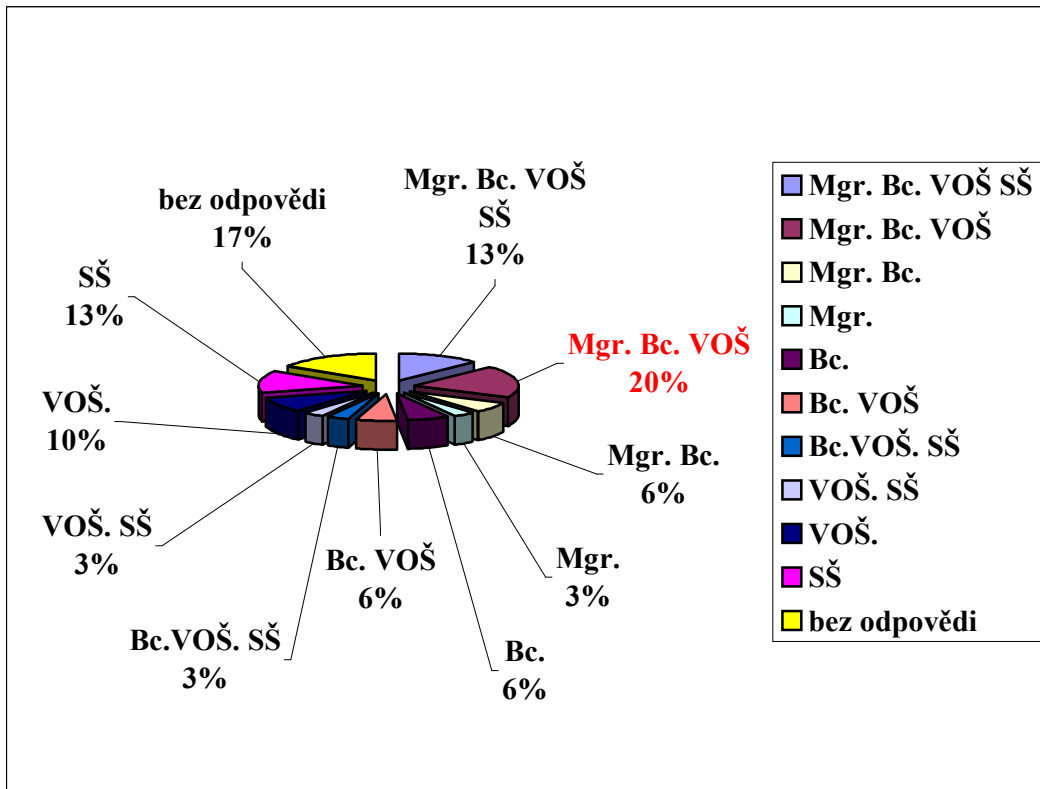
Graf č.2

8.3 Dosažený stupeň vzdělání

Na tento typ otázky jsem použil tyto stupně vzdělání magisterské, bakalářské, vyšší odborné a středoškolské. Převažuje zde preference pro vysokoškolské magisterské a bakalářské, spolu s vyšším odborným vzděláním. Tuto odpověď preferovalo 20% zařízení.

Graf č.3

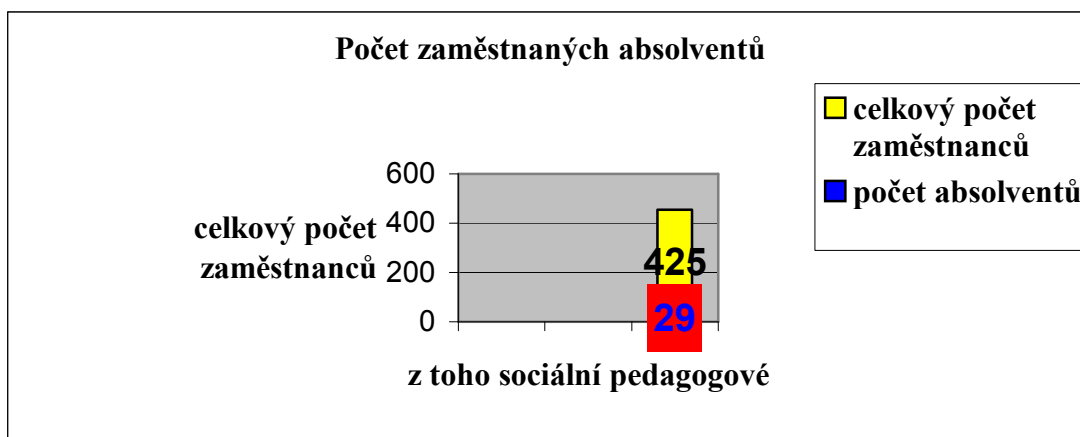
8.4 Počet absolventů pracujících ve zkoumaných zařízeních

Ve zkoumaných zařízeních jsem také získával informace o počtu zaměstnaných absolventů tohoto oboru. Počet zaměstnanců se nevztahuje na všechna zařízení ale pouze na zařízení, která poskytla údaje o počtu svých zaměstnanců, protože v jejich řadách se vyskytoval absolvent sociální pedagogiky. Jednalo se většinou o domovy důchodců, ústavy sociální péče a zařízení, která pracují s mentálně postiženými a také charitní zařízení. Celkový počet poskytnutých údajů jednotlivých zařízení o zaměstnancích je 425. Z toho 29 tvoří sociální pedagogové. V 15 zařízeních z 31 dotazovaných pracují sociální pedagogové. I když je to malé číslo tak procentuálně přepočteno na jednotlivá zařízení je to téměř 50 procentní zastoupení oborem sociální pedagogika v jednotlivých zkoumaných zařízeních.

Výsledná tabulka č.3

počet absolventů	29
celkový počet zaměstnanců	425

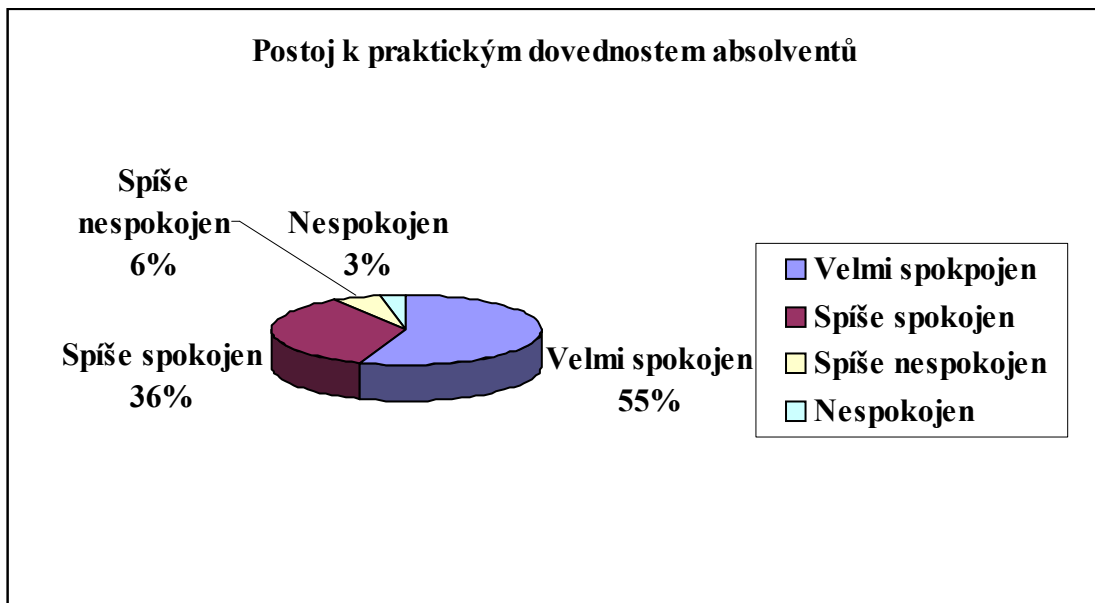
Graf č.4

8.5 Spokojenost s praktickými dovednostmi absolventa

K této otázce jsem vytvořil tabulku ve které jsem se ptal jednotlivých dotazovaných zařízení (respondentů) na spokojenost s absolventy tedy zaměstnanci při přístupu ke klientům, postoji ke spolupracovníkům, zájmu o práci. Ptal jsem se také na odbornost a flexibilitu (přizpůsobivost). Na toto hodnocení jsem použil 4 stupně (velmi spokojen, spíše spokojen, spíše nespokojen, nespokojen). Celkově mě z 31 zařízení odpovědělo na tuto otázku 17. Celkový počet odpovědí k této otázce byl 84. Ve výsledném grafu znázorňuji procentuální počty jednotlivých odpovědí.

Graf č.5

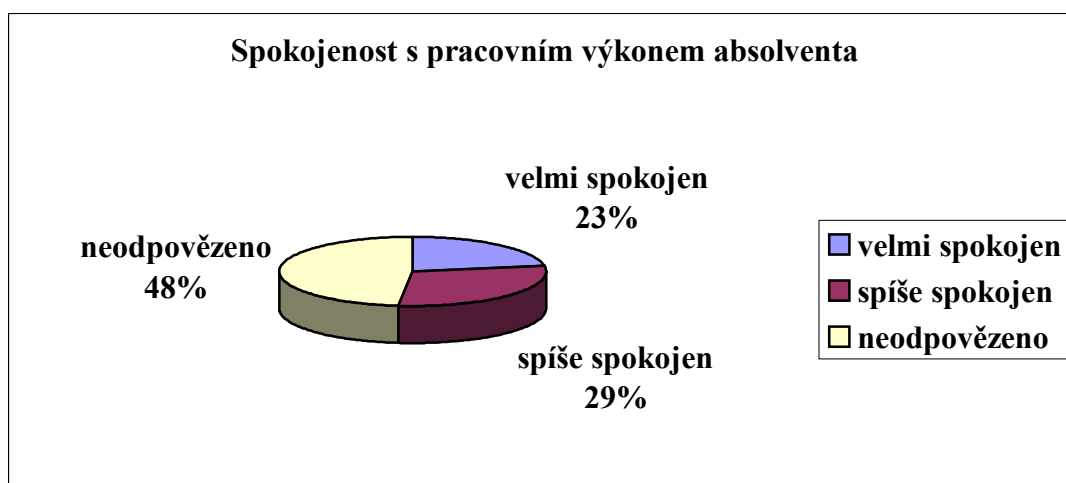
8.6 Spokojenost s pracovním výkonem absolventa

K hodnocení celkového výkonu absolventa jsem použil čtyři body. Ptal jsem se jestli jsou daná zařízení, pokud v nich pracuje absolvent spokojená s pracovním výkonem absolventa. Zahrnul jsem tam **4 stupně hodnocení**, zda jsou s ním velmi spokojeni, spíše spokojeni a nebo spíše nespokojeni a nebo nespokojeni. Zařízení zahrnutá do výzkumu odpověděla, že jsou velmi spokojena a spíše spokojena. Ostatní neodpověděla. Ve svém grafu jsem odpovědi procentuálně vyhodnotil. 52% dotazovaných odpovědělo kladně a ostatních 48% neodpovědělo nebo také nehodnotilo z důvodu chybějícího absolventa. Údaje velmi spokojen 23% a spíše spokojen 29% dávají dohromady 52%.

Celková tabulka č.4

Pracovní výkon absolventa	
velmi spokojen	7
spíše spokojen	9
neodpovězeno	15
celkem	31

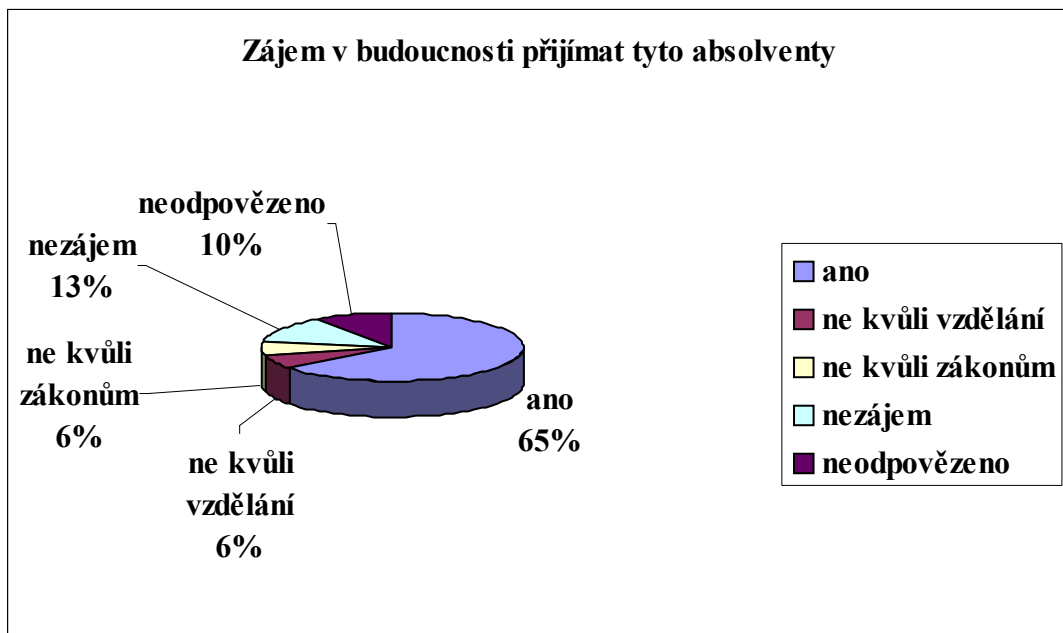
Graf č.6

8.7 Přijímání absolventů do pracovního poměru

V této otázce jsem se zaměřil na to, zda mají zkoumaná zařízení do budoucna zájem přijímat absolventy tohoto oboru. Dostal jsem 28 odpovědí z 31 respondentů. 3 zařízení neodpověděla. 20 zařízení odpovědělo kladně a 8 záporně. Záporné odpovědi a jejich důvody jsou znázorněny v grafu.

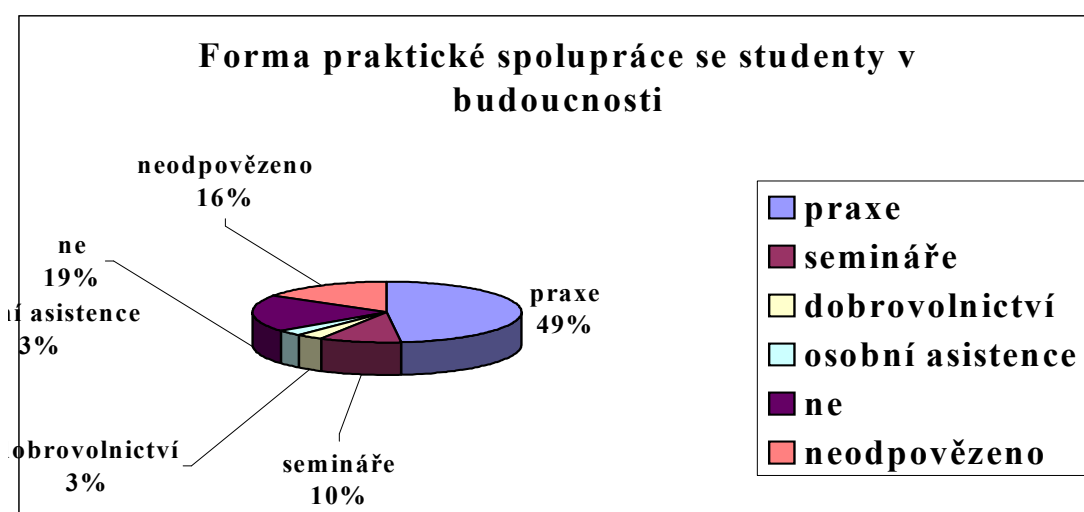
Graf č.7

8.8 Praktická spolupráce s jednotlivými studenty při studiu

V posledním bodě mého výzkumu jsem se zabýval otázkou způsobu praktické spolupráce v budoucnosti jednotlivých zařízení se studenty v době jejich studia. Ve 20 případech jsem opět dostal kladnou odpověď. V 6 případech zápornou a 5 zařízení neodpovědělo. Ve svém grafu zobrazuji procentuální zastoupení forem spolupráce se studenty během jejich studia. Praxe, osobní asistence, dobrovolnictví, semináře tvoří 65% zastoupení.

Graf č.8

ZÁVĚR

V závěru výzkumu mohu uvést, že většina zařízení, která hodnotila můj dotazník měla dobré povědomí o oboru, který studuji. Při vyhodnocování jsem si ověřil, že je postoj zařízení zaměřených na sociální služby k přijímání absolventů tohoto oboru kladný a to zejména z toho důvodu, že více jak polovina zařízení má zájem přijímat do budoucna absolventy tohoto oboru do pracovního poměru ale i na odborné praxe.

Sociální pedagogika je velmi známá pro většinu zkoumaných zařízení tedy pro více jak pro 80%. Důležité je také říct, že 35% zařízení preferuje obor sociální pedagogika při přijímání do pracovního procesu. Velmi silné zastoupení má sociální práce, kterou preferuje při přijímání do pracovního poměru na 65% zařízení. Dalších 26% by rádo uvítalo ve svých řadách speciálního pedagoga. V 19% případů je preferováno ostatní vzdělání.(čísla 35%,65%,26%,19%) jsou výsledkem kombinací nedávají tedy dohromady 100%. Téměř 50% dotazovaných zařízení má ve svých řadách sociálního pedagoga. Většina dotazovaných zařízení je velmi spokojena s pracovním výkonem absolventa. 65% zařízení má zájem do budoucna přijímat absolventy tohoto oboru do svých služeb a 65% zařízení má zájem spolupracovat se studenty tohoto oboru při studiích formou praxe, osobní asistence, seminářů a formou dobrovolnictví. Tento výzkum, který jsem prováděl v rámci Zlínského kraje mně ukázal, že je tato profese žádaná v prostředí, které je zaměřené na sociální služby (v zařízeních poskytujících sociální služby). Tento závěr vyvozují z toho, že 65% zařízení má zájem o služby absolventů sociální pedagogiky a také s nimi chce spolupracovat formou stáží a praxí během studia. Tímto si také zároveň ověřuji hypotézu, že je tento obor žádaný v praktickém prostředí zařízení zaměřených na poskytování sociálních služeb. Je uplatnitelný na trhu práce. Z celého výzkumu tedy vyplývá, že absolventi tohoto oboru mají uplatnění na trhu práce ale také absolventi příbuzných oborů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. KRAUS, B. – POLÁČKOVÁ, V. a kol. *ČLOVĚK - PROSTŘEDÍ – VÝCHOVA, k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
2. CHUDÝ, Š. *Typológia riešenie výchovných situácií*. Zlín: UTB, 2006. ISBN 80-7318-403-6.
3. CHUDÝ, Š. - ŠVEC, V. *Pedagogika v teorii a praxi*. Zlín: UTB, 2004. ISBN 80-7318-192-4.
4. PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7178-944-5.
5. JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky* . 3. rozš. vyd. Brno: Paido, 1995. 65 s. (Edice pedagogické literatury). ISBN 80-85931-07-9.
6. BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského FF, 2005. ISBN 80-89236-00-6.
7. HÁJEK, K. *Práce s emocemi pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-346-8.
8. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
9. NEUMEISTER, P. *Sociologie v každodenním životě*. Zlín: UTB, 2005. ISBN 80-7318-267-X.
10. MAŇÁK, J. – ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-078-6.
11. MAŇÁK, J. *Kapitoly z metodologie a pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1031-2.
12. PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-944-4.
13. JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky* . Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-062-X.
14. HLADÍK, J. *Multikulturní výchova*. Zlín: UTB, 2006. ISBN 80-7318-424-9.
15. PRŮCHA, J. *Učitel – Současné poznatky o profesi*, Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-621-7.

16. PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
17. PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8.
18. KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-150-9.
19. ŠTVERÁK, V. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-7184-797-7.
20. GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj.	A jiné
Apod.	apodobně
Atd.	atakdale
č	číslo
Lat.	latinsky
s.	strana
Soc.ped	Sociální pedagogika
Spec.ped	Speciální pedagogika
Soc.práce	Sociální práce
Mgr.	Magisterské vzdělání
Bc.	Bakalářské
VOŠ	Vyšší odborné
SŠ	Středoškolské
UTB	UNIVERZITA TOMÁŠE BATI
WHO	Světová zdravotnická organizace

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf č.1	32
Graf č.2	34
Graf č.3	35
Graf č.4	36
Graf č.5	37
Graf č.6	38
Graf č.7	39
Graf č.8	40

SEZNAM TABULEK

Výsledná tabulka č.1	32
Výsledná tabulka č.2	33
Výsledná tabulka č.3	36
Výsledná tabulka č.4	38

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1 dotazník s názvem: Postoj jednotlivých zařízení zaměřených na sociální služby k přijímání především absolventů sociální pedagogiky a příbuzných oborů do pracovního poměru ve Zlínském kraji k výzkumu na téma:

Uplatnění sociálních pedagogů a příbuzných oborů v zařízeních poskytujících sociální služby.

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY

Dotazník pro výzkum

K výzkumu jsem použil dotazník, který jsem rozesílal po internetu. Dotazník vypadal takto:

Postoj jednotlivých zařízení zaměřených na sociální služby k přijímání především absolventů sociální pedagogiky a příbuzných oborů do pracovního poměru ve Zlínském kraji.

Dobrý den

Jmenuji se Ondřej Kukučka. Jsem studentem 3.ročníku oboru sociální pedagogika na UTB, pro svou bakalářskou práci zpracovávám výzkum, který se týká uplatnění absolventů soc.pedagogiky a příbuzných oborů v praxi. Prosím Vás o vyplnění mého dotazníku a zpětného zaslání na mou emailovou adresu.

Odpovědi v otázkách (a,b,c,d) označte prosím tučně a další údaje dopište).

S pozdravem Ondřej Kukučka, DiS.

1. Sociální pedagogika je obor, který je Vám známý?

- a) ano
- b) ne

2. Při přijímání do pracovního procesu dáváte přednost absolventům se vzděláním?

- a) Sociální pedagogika
- b) Speciální pedagogika
- c) Sociální práce
- d) Jiné vzdělání – jaké

3. S jakým dosaženým stupněm vzdělání přijímáte tyto absolventy?

- a) vysokoškolským magisterským
- b) vysokoškolským bakalářským
- c) vyšším odborným

d) středoškolským

4. Zaměstnává vaše organizace v současnosti absolventa oboru sociální pedagogika?

a) ano

pokud ano, kolik je jich s tímto vzděláním z celkového počtu zaměstnanců?

Celkový počet zaměstnanců	Zaměstnanci se vzděláním sociální pedagogika(absolventi)

b) ne

5. Jste spokojený(á) s praktickými dovednostmi absolventa či absolventů?

Hodící se pole označte prosím písmenem x

Hodnocení	Velmi spokojen	Spíše spokojen	Spíše nespokojen	nespokojen
Přístup ke klientům				
Postoj k spolupracovníkům				
Zájem o práci				
odbornost				
Přizpůsobivost - flexibilita				

6. Jak hodnotíte celkový pracovní výkon absolventa?

a) velmi spokojen

b) spíše spokojen

c) spíše nespokojen

d) nespokojen

7. Máte zájem do budoucna přijímat absolventy s oborem sociální pedagogika?

a) ano

b) ne – pokud ne můžete prosím uvést důvod?

8. Byli byste ochotni spolupracovat se studenty tohoto oboru v průběhu jejich studia na získávání jejich praktických dovedností prostřednictvím odborných praxí?

a) ano – jakým způsobem

b) ne

V dotazníku jsem použil v bodech 1, 2, 3 uzavřené otázky, v bodech 4, 7 a 8 jsem použil otázky polootevřené a v bodech 5 a 6 škálované.